

Србија је постала национална држава српског народа вољом својих грађана припадника националних мањина. За просечне српске националисте, баш као и за њихове "грађанско-европејске" неистомишљенике, питање националних права српског народа у Србији или изван њених граница није од прворазредне важности. За прве, Срби су само безимена "војска" у служби великог циља који је у крајњем исходу толико мегаломански да превазилази интересе народа и границе његових историјских земаља. Српска понорница се према њиховим очекивањима завршава у некаквој огромној Србији/Југославији или још боље уједињеној свесловенској држави. За друге, Србија је само пример мере жртве којом је могуће превазићи назадност Балкана и Источне Европе. Хтели би да избегну све што прати поновно стварање модерне државе, да се подсмехну српским државним традицијама, занемаре права српског народа, али и да суседним државама оспоре право да се мере са својом идеализованом визијом Србије. Тврдњом да Србија нема рашта да се пореди са Бугарском, Румунијом, Грузијом или Украјином, и сталним истицањем поређења са Белгијом, Француском или Португалом, или у случају Другог светског рата – Немачком, суштински су се приближили српским националистима који једнако, само из других разлога, сматрају своју земљу ексклузивном. Зато представници САД и ЕУ, често не без видног цинизма, воле да говоре о лидерству Србије на Балкану и чак на европском континенту. Верне слушаоце у овим сасвим неумереним и подсмеха достојним оценама, ови политичари и дипломате имају међу великим бројем припадника "обе Србије".

Српски народ се данас налази у чудном положају. Као последица екстремистичких платформи "прве и друге Србије" које су сукцесивно примењиване а некада и истовремено, данас у Србији само већински народ нема јасно дефинисана и институционално заштићена национална права. Дobar пример је просвета. О просвећивању мањина одлучују и њихови национални савети, о просвети српског народа одлучује министар који се затекне на овом, за наше владе по правилу споредном ресору. Припадници српског народа не уживају никакву посебну заштиту у АП Војводини, па чак ни у општинама широм централне Србије где он није већински. Питање права српског народа у Србији систематски је избегавана политичка тема и ту постоји нека врста сагласности наше деснице и левице. Однос према Србима у региону представља још изразитији пример. Око два милиона Срба живи у осам држава Балкана и Средње Европе. Реч је о земљама на којима српски народ живи од давнина. У Босни и Херцеговини су до геноцида, који су од 1941. до 1945. спровеле хрватске и муслиманске

усташе, и комунистичке диктатуре, Срби и муслимани који су тврдили да припадају српском народу чинили 62 процента становништва. У Хрватској су Срби све до усташког геноцида из Другог светског рата чинили четвртину становништва. Они су своје слободе стекли старим хабсбуршким привилегијама, споразумима са хрватским националним покретом 1867. и 1905. године, али и захваљујући свом доприносу стварању модерне хрватске републике 1945. године. У Црној Гори, Срби су до 1945. чинили око 90 процената становништва. После Другог светског рата почела је постепена али неповратна, деценијска недемократска негација ове чињенице. Српски народ у Мекедонији је током реалног социјализма и текућег двадесетогодишњег демократског раздобља сведен са четвртине на педесетину укупног становништва. У Словенији је српски народ најмногобројнија мањинска заједница која, упркос "аутохтоности" Срба у Белој Крајини, нема статус националне мањине... На северу Албаније српско и словенско становништво чинило је петину тамошњег народа; данас се не зна колико тамо има Срба а тек треба да добију статус националне мањине. У Мађарској и Румунији српски народ спада у ред најмалобројнијих мањина. Ипак, његова права су макар већ деценијама отворено и у знатној мери уређено питање.

Током 2011. године започеће циклус пописа становништва у већини држава у којима живи српски народ. Реч је о првом попису становништва откако је обновљена независна Србија. Поред свих унутрашњих подела, противречности и слабости, Србија је данас први пут после 1918. године истински матична држава српског народа. Упркос некаквим изгледима европског јединства, наше време је тешко и горко по Србију и српски народ. Осим у Републици Српској, где је почетком деведесетих година прошлог века у потпуности примењен хрватски модел националног осамостаљења, у свим другим државама бивше Југославије званична Србија и тамошњи Срби следили су концепт одбране преживеле федералне државе и заштите једног пропалог друштвеног система, оба замаскирана у приземни национализам.

Данас је извесно да је Република Српска једини државни ентитет у Европи који је под сталним притиском и који САД и ЕУ желе да постепено укину. Срби у Федерацији Босне и Херцеговине (једном од ентитета БиХ) као "конститутивни народ" не уживају ни део права и утицаја који Бошњаци у Србији, са сличним уделом у укупном становништву, имају као "национална мањина". Срби у Хрватској не уживају пуна, од хрватске државе загарантована права (укинути су аутономни котари, није спроведен Ердутски споразум), у Црној Гори су у току кампања против Српске православне цркве и државно настојање да буде потиснут српски језик, у Мекедонији Срби немају право на слободу вероисповести, у Словенији немају права националне мањине, која малобројнији Словенци одавно уживају у Србији...

Најављени пописи биће одржани под притиском. У Црној Гори је већ дуго присутна

напетост коју подстичу поједини политичари из власти. Они најављују исход пописа, један од челника режима је чак устврдио како је бројност Срба у Црној Гори "политичко питање". У Хрватској је присутна снажна асимилација. Довољно је само навести да је на прошлом попису тек око четвртине оних хрватских грађана који су се изјаснили као православци било спремно да призна како припада Српској православној цркви. Вође Демократске партије Срба у Македонији подозревају да ће бројност мањинских народа у овој држави и на овом попису зависити од сложене политичке потребе односа два најбројнија народа државе – Македонаца и Албанаца. Наиме, према Охридском споразуму, Албанци могу да уживају посебна права само уколико чине више од 20 одсто становништва земље. Овај удео је на прошлом попису био близу законом прописане границе.

Србија се као матична држава не брине посебно о српском народу који живи изван њених граница. У време Милошевићевог режима наши сународници били су виђени као инструмент политике режима у Београду. Данас, у условима великих притисака и неповољног положаја државе, приоритет је стављен на српски народ у дијаспори. Новчана улагања из буџета Републике Србије у одржање српског народа који живи изван њених граница су симболична и више десетина пута мања од средстава која рецимо Мађарска, Словенија или Хрватска улажу у сличне циљеве. Са изузетком односа према Републици Српској, која има сопствени буџет, медије и присталице у Србији, па зато може донети политичке неприлике, власти Србије не придају посебну пажњу српском народу који живи у државама региона. Све је, чини се, препуштено деловању појединаца из наших установа, као што је саветник председника Србије Млађан Ђорђевић или државни секретар у Министарству дијаспоре Миодраг Јакшић.

Уочи пописа Србија није учинила довољно да се представи другачије од својих претходница ДЗ СЦГ, СРЈ и СФРЈ – које су се заграничним српским народом бавиле у најбољем случају политички прагматично и узгредно. Новчана улагања су незнатна, стратегија доскора није постојала, а сада је не примењују. Зачудо, статус српског народа, који многи сматрају узроком недаћа из деведесетих година прошлог века, данас није приоритет наше мирне и проевропске регионалне политике. Питање изјашњавања на попису спада у домен људских права и немогуће га је контролисати. Ипак, Србија би требало да заинтересује САД, ЕУ и УН за очигледну неправедност којој су изложени наши сународници у неким од суседних држава. Овде није реч о национализму или великодржавним тежњама. Реч је о одбрани људских, грађанских и националних права. Реч је о одбрани идентитета и европских вредности. Када уклањају Његоша из уџбеника, када уводе недавно конструисане митолошке обрасце у историјску истину о Косовској бици, врше притисак на православну цркву или прилагођавају уџбеничка тумачења делова средњовековне или новије историје политичким потребама државног национализма, власти наших суседа суштински не руше само темеље идентитета српског народа, већ угрожавају европске вредности којима смо наводно сви привржени. Тиме не губе само њихове националне културе, није на штети само српска нација, већ је реч о

губитку за читав регион. Колико год то многи код нас не били расположени да признају, невоље којима је изложен српски народ у суседним државама посредно неповољно утичу на политичку сцену Србије и оптерећују нашу ионако нестабилну и нејаку демократију.

(Време, 17. 2. 2011)